

Δημογραφικές εξελίξεις στη Μαγνησία: κατοικησιμότητα και απασχόληση στους οικισμούς της υπαίθρου

Ιφιγένεια Κοκκάλη¹, Πρόδρομος Μαρδάκης²

Τις τελευταίες δεκαετίες, ο υπαίθρος χώρος έχει υποστεί ριζικές αλλαγές όσον αφορά την πληθυσμιακή του συρρίκνωση, που σε πολλές περιπτώσεις φτάνει έως και τη δημογραφική κατάρρευση. Μια σειρά από λόγους που σχετίζονται με την απασχόληση και την κατοικησιμότητα³ (Γούσιος κ.ά., 2024⁴ Meietal., 2022) στους οικισμούς της υπαίθρου έχουν επιδράσει κατά περίπτωση στην εξέλιξη αυτή. Αντίστοιχες λογικές επικρατούν και για τους κατοίκους των πόλεων, οι οποίοι – αντιμετωπίζοντας προκλήσεις όπως, για παράδειγμα, το κόστος στέγασης και η ποιότητα του περιβάλλοντος – σταθμίζουν τις δυνατότητες εξόδου προς την υπαίθρο (από-αστικοποίηση). Αν στη συνολική “εξίσωση” εντάξουμε την κινητικότητα των αλλοδαπών μεταναστών, αλλά και των μετακινούμενων γηγενών προς τις πόλεις και το εξωτερικό (ιδιαίτερα κατά την δεκαετία της οικονομικής κρίσης περί το 2010), τότε φαίνεται ότι το πληθυσμιακό και δημογραφικό ζήτημα των περιοχών της υπαίθρου είναι πολύ-παραγοντικό και πολυδιάστατο.

Η ανάλυση των πρόσφατων δημογραφικών εξελίξεων στη Θεσσαλία και τη Μαγνησία, που εξετάζονται σε χαμηλά γεωγραφικά επίπεδα (Δήμοι, Δημοτικές Κοινότητες, Οικισμοί), αναδεικνύει αυτήν την πολυπλοκότητα, καθώς και το ότι οι όποιες πληθυσμιακές δυναμικές και τάσεις διαπιστώνονται συσχετίζονται – κατά το μάλλον ή το ήττον – με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά του πληθυσμού και του χώρου (ηλικία, απασχόληση, εξυπηρέτησεις). Αυτές οι δυναμικές είναι, επομένως, το αποτέλεσμα σύνθετων κοινωνικών, οικονομικών και χωρικών αλλαγών, όπως θα δείξουμε εν συντομία στο παρόν.

Δημογραφικές εξελίξεις στη Θεσσαλία και τη Μαγνησία: η αδρή εικόνα

Η τελευταία ελληνική απογραφή (2021) έδειξε μείωση του πληθυσμού της χώρας κατά 3%. Ωστόσο, πίσω από τον εθνικό μέσο όρο «κρύβονται» δημογραφικές ανισότητες με έντονη χωρική διάσταση, που αφορούν την άνιση κατανομή του πληθυσμού στον χώρο στις διαφορετικές κλίμακες (περιφερειακή, δημοτικών ενοτήτων, κλπ.), τις διαφορετικές πληθυσμιακές κατηγορίες (νεότητα-γήρανση, ενεργός/μη ενεργός πληθυσμός, κλπ.), κ.ο.κ. Την τελευταία δεκαετία, ο πληθυσμός της Περιφέρειας Θεσσαλίας μειώθηκε κατά 6%, δηλαδή στο διπλάσιο του εθνικού μέσου όρου. Σε καθαρά δημογραφικούς όρους, η μείωση αυτή οφείλεται αφενός στα αρνητικά φυσικά ισοζύγια της δεκαετίας (-29 χιλ.), και αφετέρου στα αρνητικά ισοζύγια εισόδων-εξόδων των μόνιμων κατοίκων. Μέχρι και την προηγούμενη απογραφή (2011), οι έδρες των Περιφερειακών Ενοτήτων (ΠΕ) της Θεσσαλίας συγκρατούσαν τον πληθυσμό της περιοχής τους (βλ. Γράφημα 1) εμφανίζοντας αύξηση του πληθυσμού τους (αν και με διαρκώς μικρότερο ποσοστό μεταβολής), σε αντίθεση με τους υπαίθριους δήμους⁴, που συνεχώς έχαναν πληθυσμό (με διαρκώς μεγαλύτερο ποσοστό μεταβολής). Στην πρόσφατη όμως απογραφή, ακόμα και οι μεγάλοι αυτοί Δήμοι χάνουν πληθυσμό, γεγονός που δείχνει ότι οι μηχανισμοί συγκράτησης των πληθυσμιακών απωλειών που διέθεταν τείνουν να καταργηθούν.

Εστιάζοντας στη Μαγνησία, η μείωση του πληθυσμού είναι ακόμη μεγαλύτερη από αυτήν της Θεσσαλίας (-6,6%). Σε ακόμα χαμηλότερο επίπεδο (Δήμοι), οι μεταβολές πληθυσμού στη Θεσσαλία και την Μαγνησία κυμαίνονται από +14% (Αλόννησος) έως -21% (Ζαγορά-Μούρεσι), (Κοτζαμάνης & Παππάς, 2024). Η μείωση του πληθυσμού στο σύνολο των δήμων της υπαίθρου της Θεσσαλίας (ορεινοί, ημι-ορεινοί, κλπ.) είναι εντυπωσιακή: την τελευταία δεκαετία ξεπερνάει το 13%, ενώ σωρευτικά κατά την τελευταία τριακονταετία αγγίζει το 26% (Γράφημα 1). Όσον αφορά συγκεκριμένα τον αριθμό των αλλοδαπών στην Περιφέρεια Θεσσαλίας, αυτός μειώθηκε κατά 23%, δηλαδή πολύ περισσότερο από τον εθνικό μέσο όρο (16%). Στη Μαγνησία, με εξαίρεση τις Σποράδες, η κατάσταση είναι

¹ Επικ. Καθηγήτρια, Διευθύντρια Εργαστηρίου Δημογραφικών και Κοινωνικών Αναλύσεων (ΕΔΚΑ) | ΤΜΧΠΠΑ, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.
e-mail: ikokkali@uth.gr

² Μέλος ΕΔΙΠ, Εργαστήριο Αγροτικού Χώρου, ΤΜΧΠΠΑ, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.

³ Η ικανότητα ενός οικισμού (ή περιοχής) να εξασφαλίζει συνθήκες ικανοποιητικής διαβίωσης. Η κατοικησιμότητα (vitability) των αγροτικών οικισμών, συνδέεται με τις συνθήκες διαβίωσης, την προσβασιμότητα σε υπηρεσίες, την εξασφάλιση πόρων και υποδομών, τις περιβαλλοντικές συνθήκες και την ευημερία της ίδιας της τοπικής οικονομίας.

⁴ Ως «υπαίθριοι δήμοι» (ή «δήμοι της υπαίθρου») στη Θεσσαλία νοούνται οι δήμοι του ηπειρωτικού χώρου με μικρό βαθμό αστικοποίησης, δηλαδή, πρακτικά, αυτοί που δεν περιλαμβάνουν κάποιο μεσαίο ή μεγάλο αστικό κέντρο. Στη Θεσσαλία, η αναλογία πληθυσμού Έδρας/ Πληθυσμού Δήμου στους υπαίθριους δήμους, το 2021, είναι 32%, ενώ στους υπόλοιπους 4 μεγάλους (αστικούς) δήμους είναι 84%, με το Δήμο Λαρισαίων να αγγίζει το 90%. Στους υπαίθριους δήμους η μεγαλύτερη αναλογία εντοπίζεται στο Δήμο Φαρσάλων (5%), ενώ στους αστικούς δήμους η μικρότερη αναλογία εντοπίζεται στο Βόλο (περίπου 65%).

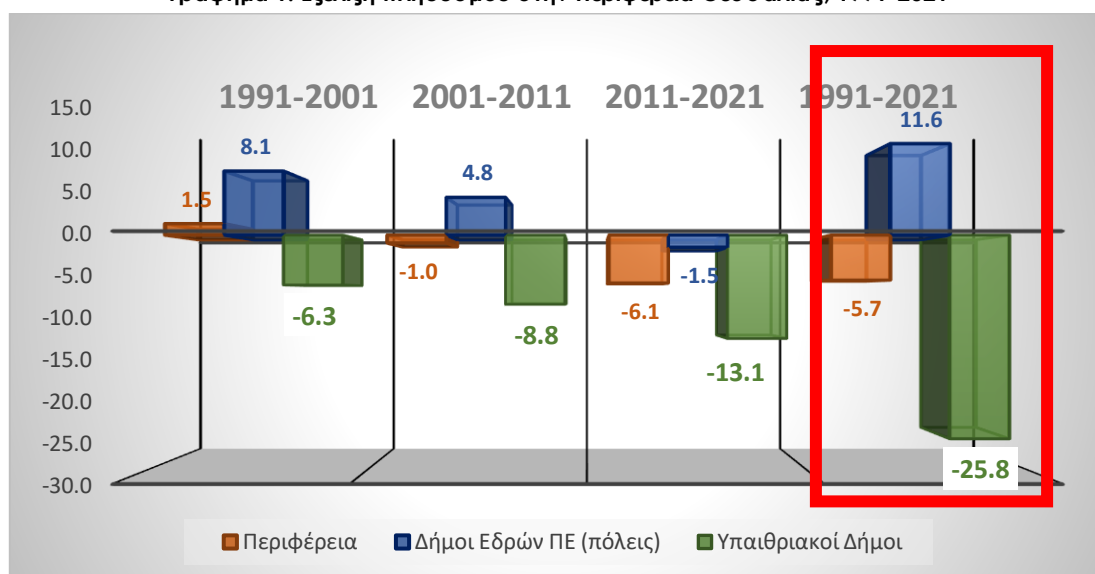
παρόμοια. Σε εθνικό επίπεδο, το 2021, το ποσοστό των αλλοδαπών στον συνολικό πληθυσμό υπερβαίνει το 7%, ενώ στην Π.Ε. Μαγνησίας βρίσκεται στο 5,4%. Ταυτόχρονα, στην Π.Ε. Λάρισας αγγίζει το 4,8%, στην Π.Ε. Τρικάλων το 3,6%, και στην Π.Ε. Καρδίτσας μόλις το 2,9%. Αντιθέτως, στις Σποράδες, οι αλλοδαποί αποτελούν το 21% του μόνιμου πληθυσμού, ενώ ειδικότερα στην Αλόννησο αποτελούν την πλειονότητά του. Δεν είναι καθόλου τυχαίο ότι, την τελευταία τριακονταετία, η Π.Ε. Σποράδων είναι η μόνη που διαφοροποιείται στην περιφέρεια Θεσσαλίας, έχοντας υψηλότερες θετικές μεταβολές κατά τις δεκαετίες 1990 και 2000, ενώ την περίοδο 2011-2021 εμφανίζει την ηπιότερη μείωση πληθυσμού (-2,5%, έναντι -6,0% της Περιφέρειας). Αξίζει, εξάλλου, να σημειωθεί ότι, χωρίς τους αλλοδαπούς πληθυσμούς, τα συνολικά Φυσικά Ισοζύγια (Φ.Ι.) τόσο της Περιφέρειας Θεσσαλίας όσο και της Π.Ε. Μαγνησίας θα ήταν πολύ πιο αρνητικά, καθώς οι θάνατοι των Ελλήνων υπηκόων την ίδια περίοδο ήταν σημαντικά περισσότεροι από τις γεννήσεις που τους αφορούσαν (Πίνακας 1), (Κοτζαμάνης & Παππάς, 2024).

Πίνακας 1: Φυσικά ισοζύγια 2004-2021

Π.Ε	Συνολικό Φ.Ι. (.000)	Πληθυσμός 2021 (.000)	Φ.Ι. Αλλοδαπών (.000)	Φ.Ι. Ελλήνων (.000)
ΛΑΡΙΣΑΣ	-1,9	269,0	5,5	-7,4
ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ & ΣΠΟΡΑΔΩΝ	-9,5	190,9	4,3	-13,9
ΤΡΙΚΑΛΩΝ	-12,9	122,1	1,7	-14,6
ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ	-14	106,3	1,0	-15,1
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	-38,3	688,3	12,6	-51,0
ΕΛΛΑΔΑ	-276,5	10,48	244,741	-531,168

Πηγή: Κοτζαμάνης, Παππάς (2024)

Γράφημα 1: Εξέλιξη πληθυσμού στην Περιφέρεια Θεσσαλίας, 1991-2021

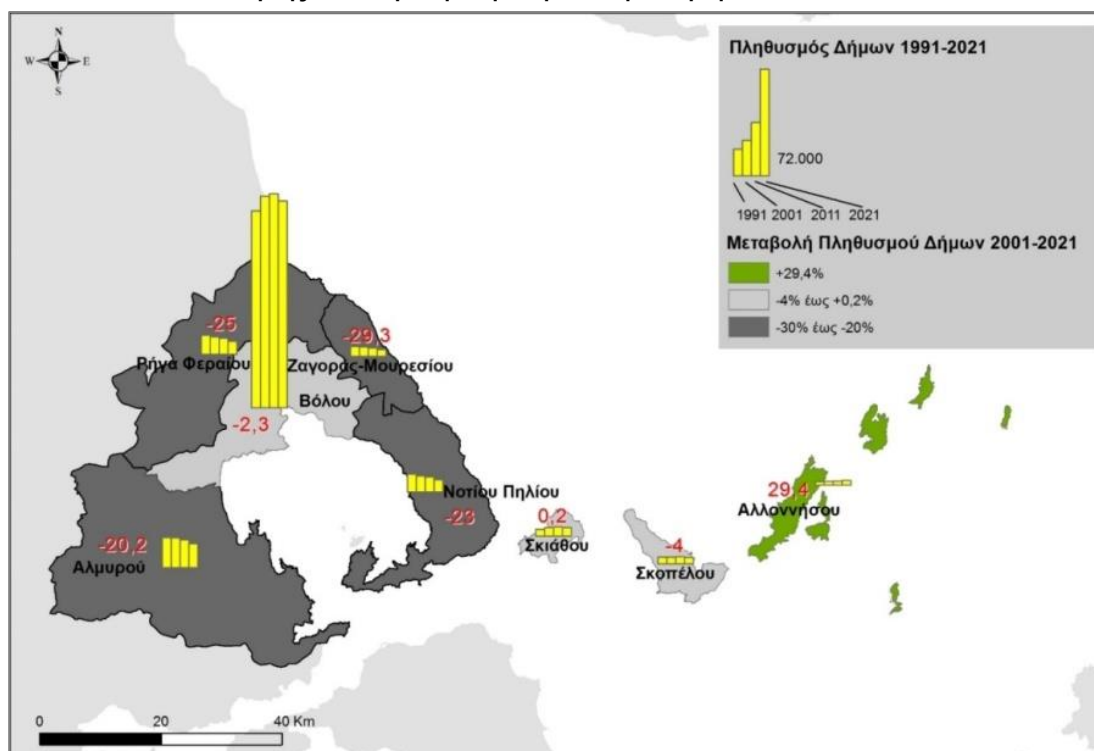
Πηγή: Ιδία επεξεργασία βάσει απογραφικών δεδομένων ΕΛΣΤΑΤ (1991- 2021)

Η «εικόνα» της Μαγνησίας

Η περιοχή της Μαγνησίας παρουσιάζει δύο διαφορετικές πληθυσμιακές συμπεριφορές (βλ. Χάρτη 1), που – σε ό,τι αφορά το χερσαίο-ηπειρωτικό τμήμα του Νομού – καθορίζονται από την αστική και την περιφερειακή περιοχή του Βόλου, έναντι των γύρω υπαιθριακών περιοχών-Δήμων, οι οποίοι περιλαμβάνουν πεδινές και ορεινές ζώνες.

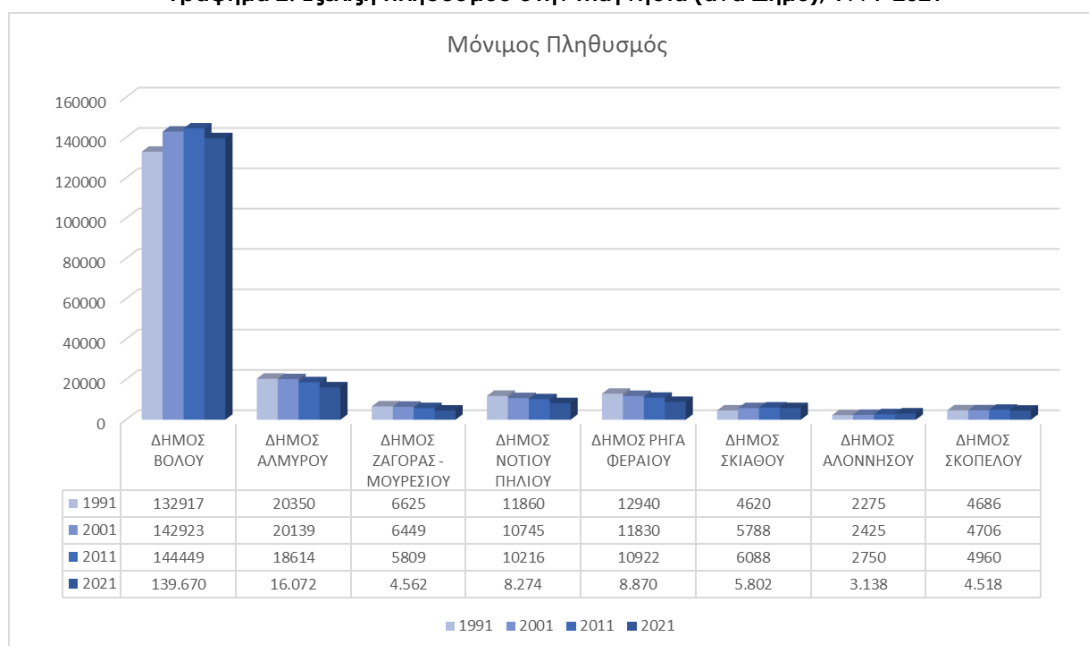
Η δυναμική του Βόλου και της γύρω περιφερειακής περιοχής (σύνολο Δήμου Βόλου) έχει ανακοιτεί, καθώς, για πρώτη φορά στην απογραφή του 2021, σημειώθηκε σημαντική μείωση κατά 3,3% (βλ. και Γράφημα 2), η οποία παρουσιάζεται τόσο στην αστική περιοχή (Βόλος, Νέα Ιωνία), όσο και στις περιφερειακές (Αγριά, Νέα Αγχίαλος). Στους υπόλοιπους υπαιθριακούς Δήμους συνεχίστηκε η μείωση του πληθυσμού που καταγράφεται σε όλες τις τελευταίες απογραφές, αθροίζοντας συνολικές απώλειες άνω του 20% σε όλους τους Δήμους τα τελευταία 30 χρόνια.

Χάρτης 1: Μεταβολή Πληθυσμού στην Μαγνησία, 1991-2021

Πηγή: ίδια επεξεργασία βάσει απογραφικών δεδομένων ΕΛΣΤΑΤ (1991- 2021).

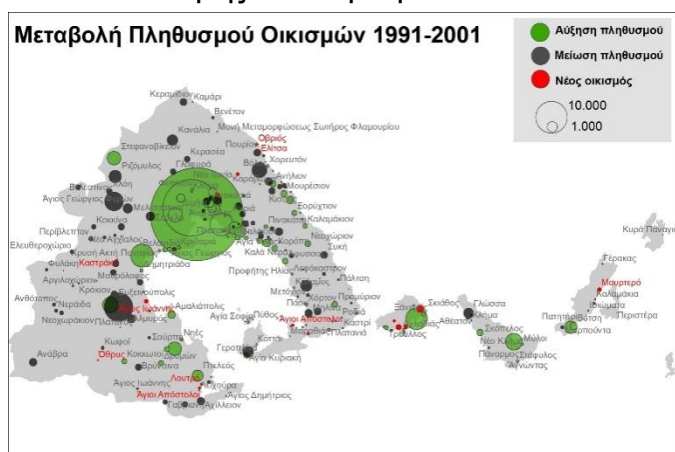
Γράφημα 2: Εξέλιξη Πληθυσμού στην Μαγνησία (ανά Δήμο), 1991-2021

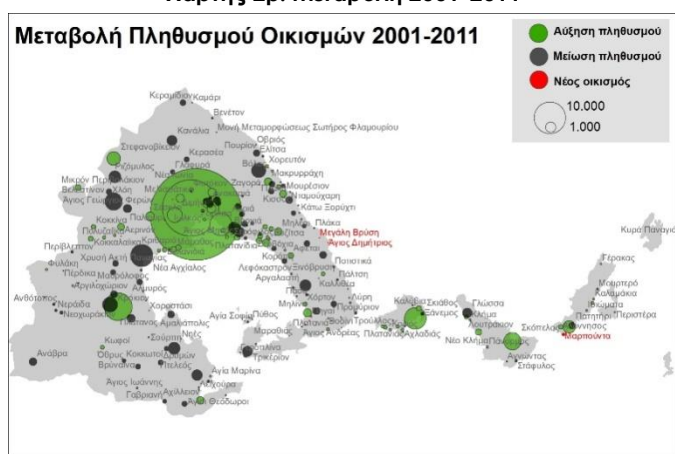
Πηγή: ίδια επεξεργασία βάσει απογραφικών δεδομένων ΕΛΣΤΑΤ (1991- 2021)

Οι πληθυσμιακές εξελίξεις είναι τελείως διαφορετικές στη νησιωτική Μαγνησία, με τα 3 μεγάλα νησιά-Δήμους να χαρακτηρίζονται όχι μόνο από εποχιακή κατοίκηση λόγω τουρισμού, αλλά και από ελκυστικότητα για μόνιμη διαμονή, όπως συμβαίνει με την περίπτωση της Αλοννήσου. Τα δύο νησιά συγκρατούν τον πληθυσμό τους, ενώ η απομακρυσμένη Αλόννησος καταγράφει σημαντική αύξηση πληθυσμού. Η τουριστική ανάπτυξη και η ποιότητα του φυσικού περιβάλλοντος φαίνεται να αποτελούν σημαντικούς παράγοντες της εξέλιξης αυτής. Ωστόσο, γενικότερα, η πληθυσμιακή συρρίκνωση όλων σχεδόν των οικισμών της Μαγνησίας, τα τελευταία 30 χρόνια, είναι γεγονός με ελάχιστες εξαιρέσεις (Χάρτες 2α, 2β και 2γ).

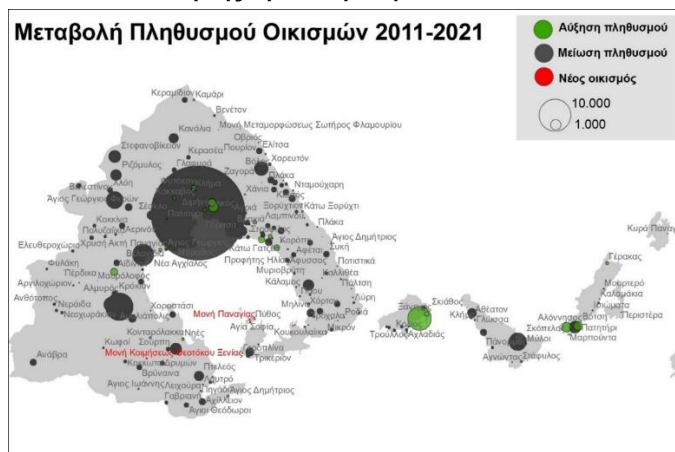
Χάρτης 2α: Μεταβολή 1991-2001

Χάρτης 2β: Μεταβολή 2001-2011

Χάρτης 2γ: Μεταβολή, 2011-2021

Πηγή: ίδια επεξεργασία βάσει απογραφικών δεδομένων ΕΛΣΤΑΤ (2021)

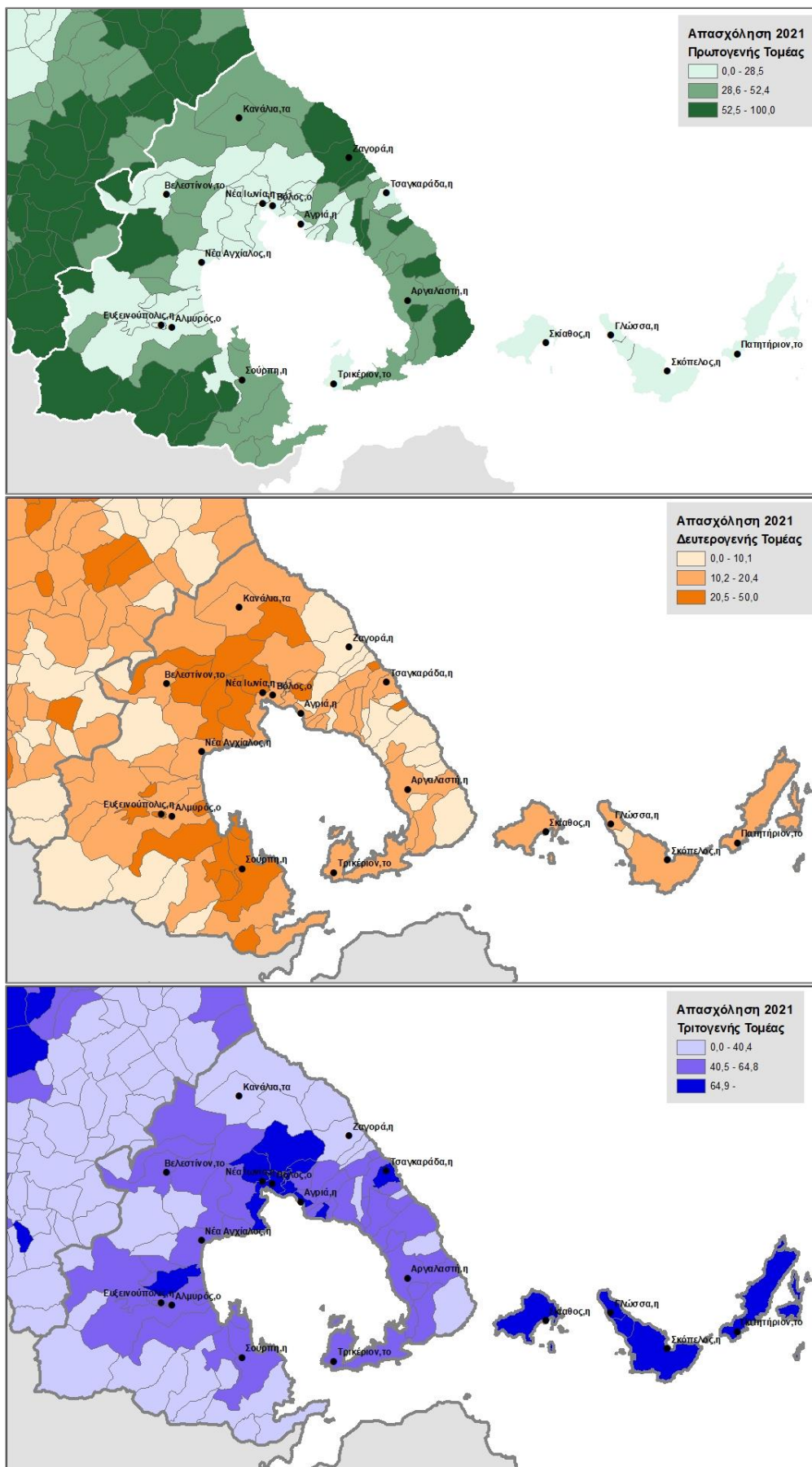
Μελετώντας την περιφέρεια Θεσσαλίας, η πληθυσμιακή συρρίκνωση, που για δεκαετίες ήταν συνυφασμένη με τις αγροτικές περιοχές και είχε ως θύλακες αντίστασης τις πρωτεύουσες των Νομών (νυν ΠΕ) και τις γύρω περιφερειακές περιοχές, φαίνεται ότι πλέον «ακουμπάει» και αυτές τις τελευταίες, με χαρακτηριστικό παράδειγμα την περίπτωση του Δήμου Βόλου. Η τάση αυτή του παρελθόντος, που αφορούσε σε μεγάλο βαθμό τα πιο νεανικά τμήματα του πληθυσμού, συνδέθηκε με μετακινήσεις πληθυσμού στα τοπικά κέντρα από τη γύρω αγροτική ενδοχώρα για λόγους απασχόλησης, εκπαίδευσης, κ.ο.κ.

Πράγματι, το 2021 ο Βόλος υπολείπεται σε νεανικό πληθυσμό (13%) σε σχέση με τον μέσο όρο (μ.ο.) της Θεσσαλίας και της Ελλάδας (13,5% του πληθυσμού είναι έως 14 ετών), παρά το γεγονός ότι η Νέα Ιωνία καταγράφει ένα 15,2%. Άλλα περιφερειακά κέντρα υπερτερούν του Βόλου (Αλμυρός 14,8%, Βελεστίνο 16,3%, Νέα Αγχίαλος 14,3%), ενώ και τα νησιά των Σποράδων καταγράφουν μια σχετική δυναμική (Σκιάθος 16,3% και Σκόπελος 15,7%), με την Αλόνησσο, ωστόσο, να παρουσιάζει δείκτη λίγο κάτω του μ.ο. (13,4%), προσελκύοντας πιο ηλικιωμένο πληθυσμό, καθώς και αρκετούς αλλοδαπούς στο Πατητήρι (Χάρτης 3).

Στις υπόλοιπες περιοχές της Μαγνησίας, οι οικισμοί παρουσιάζουν χαμηλά ποσοστά νεανικού πληθυσμού, αντανakλώντας την τακτική μετακίνησης στα πλησιέστερα κέντρα τα οποία διαθέτουν εκπαιδευτικές υποδομές και σχετικές υπηρεσίες υποστήριξης των μαθητών (φροντιστήρια, δραστηριότητες). Πράγματι, εάν συσχετίσουμε τα ποσοστά πληθυσμού 0-14 ετών με τη γεωγραφία των οικισμών στους οποίους λειτουργούν τα Λύκεια της Μαγνησίας (Χάρτης 4), οι οικισμοί που εμφανίζουν κάποια ανθεκτικότητα στη συρρίκνωση των νεανικών πληθυσμών είναι, αφενός, οι περισσότεροι κεντρικοί, αφετέρου, αυτοί που διαθέτουν τις προαναφερθείσες εκπαιδευτικές υποδομές (Γενικό Λύκειο, ΕΠΑΛ, Λυκειακές Τάξεις Γυμνασίων). Διαθέτοντας ταυτόχρονα Δημοτικό και Γυμνάσιο Σχολείο, οι οικισμοί αυτοί φαίνεται ότι προσελκύουν νέες οικογένειες από την περιβάλλουσα ύπαιθρο. Η λειτουργία, μάλιστα, αυτών των σχολικών μονάδων προσελκύει, με τη σειρά της, και άλλες υποστηρικτικές μονάδες για νέους (φροντιστήρια, δραστηριότητες, κλπ.).

Επομένως, η έλλειψη ή η ανεπάρκεια μονάδων εκπαίδευσης – και κατ' επέκταση και άλλων βασικών υπηρεσιών (π.χ. υγείας) – φαίνεται να αποτελεί σημαντικό παράγοντα εξόδου του πληθυσμού από τους μικρούς αγροτικούς οικισμούς. Ταυτόχρονα, διαμορφώνει έναν παράγοντα συγκέντρωσης νέων οικογενειών, και άρα και νεανικού πληθυσμού, όχι μόνο στα παραδοσιακά κέντρα με διευρυμένες λειτουργίες εκπαίδευσης όπως ο Βόλος, αλλά και σε αγροτικά κέντρα με πληθυσμό 2-8 χιλ. κατοίκων, όπως ο Αλμυρός, το Βελεστίνο και η Αργαλαστή, που διατηρούν κρίσιμη μάζα μαθητών, συγκεντρώνοντας παράλληλα και μαθητές από τα γύρω χωριά. Με αυτόν τον τρόπο, οικισμοί όπως οι τελευταίοι περιορίζουν τις συνέπειες μιας πιο διευρυμένης εξόδου από την ύπαιθρο και της συγκέντρωσης σε μεγάλα και μεσαία αστικά κέντρα.

Χάρτες 4α-4γ: Κατανομή απασχολούμενων ανά τομέα οικονομικής δραστηριότητας στους οικισμούς της Μαγνησίας, 2021

Πηγή: ίδια επεξεργασία βάσει απογραφικών δεδομένων ΕΛΣΤΑΤ (2021)

Παράλληλα, το ζήτημα της ελκυστικότητας της υπαίθρου αφορά και τον επαναπροσδιορισμό της παραγωγικής της ικανότητας, σε ένα νέο πλαίσιο που θέτουν ο πολυλειτουργικός χαρακτήρας της και η ικανότητα αξιοποίησης των εδαφικών της πόρων (Pecqueur-Campagne, 2014). Στην ως τώρα δυαδική θεώρηση του χώρου (αστικός/ υπαίθρος), ο υπαίθρος χώρος έτιναι σιωπηρά να αποτελεί την απαραίτητη «θυσία» για την οικονομική ανάπτυξη. Σε αυτή τη βάση, η ανάπτυξη της υπαίθρου αφορούσε κυρίως την άμβλυνση του χάσματος απόδοσης μεταξύ αστικών και υπαίθριων οικονομιών. Μοιραία, η αντιμετώπιση της μείωσης του πληθυσμού της υπαίθρου έγινε πρωταρχικός αναπτυξιακός στόχος (Dax-Copus, 2022).

Ωστόσο, και στο εσωτερικό της υπαίθρου, δεν εμφανίζουν όλες οι περιοχές την ίδια προβληματική εξέλιξη. Οι πληθυσμιακές εξελίξεις στη Μαγνησία και τη Θεσσαλία το αποδεικνύουν. Διακρίνονται περιοχές της υπαίθρου όπου η δημογραφική κατάρρευση βαθιάναι, και άλλες που επιδεικνύουν σημάδια δημογραφικής ανάκαμψης, ανάλογα με την προσβασιμότητα, τις οικονομικές δυναμικές, την ποιότητα ζωής κ.ά. Επομένως, το ζήτημα για την υπαίθρο δεν είναι κατά πόσο μπορεί να ανακάμψει εστιάζοντας μόνο στη συγκράτηση και αναπαραγωγή του δικού της πληθυσμού· φαίνεται πως, παράλληλα, θα πρέπει να στραφεί και στην προσέλκυση νέου πληθυσμού. Η σύγκριση των φυσικών ισοζυγίων μεταξύ αλλοδαπών και γηγενών πληθυσμών στις Περιφερειακές Ενότητες της Θεσσαλίας συντείνει στην δεύτερη υπόθεση. Σε αυτό το πλαίσιο, **το κρίσιμο (αναπτυξιακό) ερώτημα δεν είναι πόσοι άνθρωποι κατοικούν στην υπαίθρο, αλλά εάν αυτοί που θέλουν να ζήσουν στην υπαίθρο μπορούν να το πράξουν.** Δηλαδή, **κατά πόσο η παροχή υπηρεσιών και εξυπηρέτησεων εξασφαλίζουν μια καλύτερη – δηλαδή ποιοτικότερη – ζωή στην υπαίθρο.** Προφανώς, τα ζητήματα της απασχόλησης και της στέγασης παραμένουν τα πιο κρίσιμα.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Γούσιος, Δ., Γάκη, Δ., Μαρδάκης, Π. & Ι. Φαρασλής (2024). Η χωρική διάσταση της ανάπτυξης των βουνών της Μεσογείου. Εθνική Στρατηγική Ανάπτυξης Ορεινών Κοινοτήτων Τροόδους Κύπρου. Κοζάνη, Εκδόσεις Παρέμβαση.
- ΕΛΣΤΑΤ (2021). Απογραφή Πληθυσμού - Κατοικιών 2021.
- Κοτζαμάνης, Β. & Β. Παππάς (2024). Η δημογραφική εικόνα μιας Περιφέρειας: Θεσσαλία (I), Demo News, Τεύχος 47/2024.
- διαΝΕΟσις (2024). Ένταξη μεταναστών και προσφύγων στην Ελλάδα. Οι πολιτικές ενσωμάτωσης στη χώρα και οι προκλήσεις του μέλλοντος. Διαθέσιμο στο https://www.dianeosis.org/wp-content/uploads/2024/09/Immigration_brochure-v4.pdf [Ολόκληρη η έρευνα «Εμπόδια και Ευκαιρίες Συνύπαρξης» διαθέσιμη στο <https://www.dianeosis.org/research/empodia-kai-efkairies-synyparksis>]
- διαΝΕΟσις (2016). Η Πληθυσμιακή Εξέλιξη της Ελλάδας (2015-2050). Εργαστήριο Δημογραφικών και Κοινωνικών Αναλύσεων (ΕΔΚΑ), Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας. Διαθέσιμο στο https://www.dianeosis.org/wp-content/uploads/2016/10/EKTHESH_A_KEF_1_2_11_10.pdf
- Campagne, P. Pecqueur, B. (2014) Le développement territorial. Une réponseémergente à la mondialisation. Paris, Éditions Charles Léopold Mayer (ECLM), 268 p. (ISBN 978-2-84377-184-2)
- Dax, T.; Copus, A. European Rural Demographic Strategies: Foreshadowing Post-Lisbon Rural Development Policy? *World* 2022, 3, 938-956. <https://doi.org/10.3390/world3040053>
- Mei, H.; Yang, J.; Xiang, M.; Yang, X.; Wang, C.; Li, W.; Yang, S. Evaluation and Optimization Model of Rural Settlement Habitability in the Upper Reaches of the Minjiang River, China. *Int. J. Environ. Res. Public Health* 2022, 19, 14712. <https://doi.org/10.3390/ijerph192214712>

Δημογραφικά Νέα 50, 2025 | ISSN: 1791-5880

Περιοδική έκδοση του Εργαστηρίου Δημογραφικών και Κοινωνικών Αναλύσεων (ΕΔΚΑ) του Παν. Θεσσαλίας & του Ινστιτούτου Δημογραφικών Ερευνών και Μελετών (ΙΔΕΜ)

Υπεύθυνη σύνταξης: Ιφιγένεια Κοκκάλη, ikokkali@uth.gr
Επιμέλεια έκδοσης: Μυρσίνη Φωτοπούλου, myfotopoulou@uth.gr

ΕΔΚΑ: Πεδίων Άρεως, Βόλος, 38334, τηλ. 2421074430 | e-mail: demolab@prd.uth.gr
ΙΔΕΜ: Λεωφ. Συγγρού 154, Αθήνα, 17161, τηλ. 2109315288, e-mail: indemography@gmail.com

Το τεύχος είναι διαθέσιμο στους ηλεκτρονικούς ιστοτόπους του ΕΔΚΑ και του ΙΔΕΜ, καθώς και στο x-demography.gr, όπου και είναι διαθέσιμη η πλήρης σειρά των «Δημογραφικών Νέων».